

Jan Sobiech

Rażąca niesprawiedliwość orzeczenia w polskim postępowaniu karnym jako specyficzna przyczyna odwoławcza

The institution of gross unjust judgement in the Polish criminal proceedings operates as a specific condition for appeal in art. 440 of the Code of Criminal Procedure. It has not been defined on the basis of laws because a key role in its interpretation has judicatory with some support from the doctrine of law. The application of this provision takes place in the case of the operation of the gross unjust judgment, but which cannot be repealed because of the relative or absolute causes of appeal. The court has to assess whether a particular breach has a blatantly unfair character, often making use of the general clauses like “social justice” or “principles of social coexistence”. The regulation of art. 440 of Code of Criminal Procedure undoubtedly contributes to the removal from legal circulation of defective judgments that cannot be waived if the parties could move only within the limits set by their appeal.

1. Wprowadzenie

Przedmiotem niniejszego artykułu jest zagadnienie rażącej niesprawiedliwości orzeczenia, które zostało ujęte w aktualnie obowiązującej procedurze karnej. Pojęcie to nie zostało jednak w żaden sposób zdefiniowane ani doprecyzowane na gruncie ustawowym, stąd też kluczowa rola w jego interpretacji pozostaje w gestii orzecznictwa sądowego przy ograniczonym wsparciu doktryny.

Na wstępie należy zaznaczyć, że instytucja ta była znana już poprzedniemu kodeksowi postępowania karnego. Kodeks postępowania karnego z 1969 r.¹ określał ją jednak nieco inaczej, niż ma to miejsce we współczesnej regulacji. Artykuł 389 d.k.p.k. brzmiał następująco: „Orzeczenie podlega zmianie na korzyść oskarżonego lub uchyleniu niezależnie od granic środka odwoławczego, jeżeli jest ono **oczywiście** niesprawiedliwe”. Warunkiem prawidłowego

¹ Ustawa z 19.4.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96), dalej „d.k.p.k.”.

zastosowania tego przepisu było ustalenie przez sąd, że zaskarżone orzeczenie nosi znamiona owej oczywistej niesprawiedliwości.

Kodeks nie określał jasno, co należało rozumieć pod pojęciem „oczywistej niesprawiedliwości”. W związku z tym, w orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtował się pogląd, że każdą podstawę rewizyjną (odwoławczą) z art. 387 d.k.p.k. sąd może uwzględnić z urzędu, jeśli stała się ona przyczyną oczywiście niesprawiedliwego orzeczenia².

Z punktu widzenia literatury, kwestia ta stawała się sporna, gdyż poddawano w wątpliwość, czy każde uchybienie przepisom postępowania należało kwalifikować w powyższy sposób. Zgodnie bowiem z art. 387 pkt 2 d.k.p.k., przyczynę rewizyjną stanowiła tylko taka obraza prawa procesowego, która mogła mieć wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia.

Zdaniem Z. Dody, nie stanowi to wystarczającej przesłanki do zastosowania art. 389 d.k.p.k., gdyż niesprawiedliwość jest kategorią prawa materialnego, która dotyczy treści orzeczenia. Przepis ten ma zastosowanie wówczas, gdy przedmiotowe uchybienie miało rzeczywisty wpływ na treść określonego orzeczenia, a nie gdy mogło hipotetycznie na nie wpłynąć. Ponadto, niesprawiedliwość ta musiała mieć charakter oczywisty, tj. wyraźny, niebudzący dla sądu wątpliwości³.

Z kolei S. Kalinowski uważał, iż instytucja oczywistej niesprawiedliwości orzeczenia daje możliwość rozluźnienia rygorów postępowania karnego kontrolnego. Sąd odwoławczy działa bowiem w tym przypadku wychodząc poza granice zarzutów i zaskarżenia. Jediną barierą dla jego działalności jest zasada humanitaryzmu. Sąd, działając poza granicami zaskarżenia, może bowiem w tym momencie jedynie polepszyć los oskarżonego⁴.

2. Istota rażącej niesprawiedliwości orzeczenia

W Kodeksie postępowania karnego z 1997 r.⁵ instytucja rażącej niesprawiedliwości orzeczenia została uregulowana w art. 440 k.p.k. Stanowi on, że: „Jeżeli utrzymanie orzeczenia w mocy byłoby **rażąco** niesprawiedliwe, podlega ono zmianie na korzyść oskarżonego albo uchyleniu niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów”.

² Wyrok Sądu Najwyższego z 10.3.1972 r., V KRN 21/72 (OSNKW 1972, nr 9, poz. 143).

³ Z. Doda, A. Gaberle, *Kontrola odwoławcza w procesie karnym*, Warszawa 1997, passim.

⁴ S. Kalinowski, *Polski proces karny*, Warszawa 1970, s. 503.

⁵ Ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 ze zm.).

Porównując ten przepis z regulacją funkcjonującą w d.k.p.k. z 1969 r., zasadnicza różnica polega na zastąpieniu słowa „oczywista” przez słowo „rażąca”. Zmiana ta nie ma znaczenia jedynie redakcyjnego, gdyż niesie za sobą zdecydowanie dalej idące konsekwencje, ponieważ sąd jest zobligowany do interpretacji semantycznej tego pojęcia. Judykatura oraz doktryna prawa karnego procesowego zgodnie uznają, że stan rażącej niesprawiedliwości tworzą uchybienia, które w rażący sposób naruszają poczucie sprawiedliwości⁶.

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż poprzednio obowiązujący kodeks dawał możliwość zmiany na korzyść **lub** [alternatywa zwykła] uchylenia orzeczenia, co sprawiało, iż nie było jasne, czy należy to interpretować jako możliwość uchylenia orzeczenia również na niekorzyść oskarżonego. Judykatura powoli zaczęła przyjmować taką możliwość w przypadku uchylenia orzeczenia⁷. Aktualnie art. 440 k.p.k. wspomina, że rażąco niesprawiedliwe orzeczenie podlega zmianie na korzyść oskarżonego **albo** [alternatywa rozłączna] zostaje uchylone. Brzmienie tego przepisu oznacza, że nie ma możliwości, aby orzeczenie została zmienione na niekorzyść oskarżonego, niezależnie od kierunku środka odwoławczego. W przypadku jego uchylenia istnieje jednak możliwość takiej zmiany, jeżeli rażąco niesprawiedliwość zidentyfikowano w wyniku rozpoznania środka na niekorzyść oskarżonego i jeśli wymaga ona stosownej zmiany orzeczenia, której, zgodnie z art. 434 § 1, sądowi odwoławczemu nie wolno dokonać poza granicami środka odwoławczego. Po stosownym uchyleniu wyroku będzie możliwość orzekania na niekorzyść oskarżonego zgodnie z dyspozycją przepisu art. 443 k.p.k., a więc w przypadku, gdy uchylenie nastąpiło po rozpoznaniu środka wniesionego na jego niekorzyść⁸.

Wyjątkowo istnieje jednak możliwość zmiany na niekorzyść orzeczenia rażąco niesprawiedliwego w momencie, gdy mamy do czynienia ze skazaniem w tzw. trybach konsensualnych, czyli objętych procesowym porozumieniem (zwykle z prokuratorem). Ponadto, musi dojść do wniesienia środka odwoławczego na niekorzyść oskarżonego. W takiej konfiguracji sąd może dojść do wniosku, że doszło do uchybień stanowiących rażąco niesprawiedliwość orzeczenia i dokonać jego zmiany na niekorzyść oskarżonego⁹. W rzeczywistości tego typu sytuacje, z punktu widzenia praktyki procesowej, zdarzają się niezwykle rzadko, zwłaszcza że wymagają kumulatywnego spełnienia wielu istotnych przesłanek.

⁶ T. Grzegorzcyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2011, s. 881.

⁷ Z. Doda, A. Gaberle, op. cit., s. 266-267.

⁸ T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 952-953.

⁹ C. Kulesza (red.), *Porozumienia karnoprosowe w praktyce wymiaru sprawiedliwości*, Białystok 2010, s. 122.

Może się zdarzyć, że apelacja nie podniosła żadnego zarzutu o charakterze względnym (z art. 438 k.p.k.), a zaskarżony wyrok został utrzymany w mocy przez sąd odwoławczy. W tej sytuacji powołanie się w postępowaniu kasacyjnym na rażącą niesprawiedliwość orzeczenia wydanego przez sąd II instancji jest dopuszczalne jedynie w sytuacji zgłoszenia zarzutu obraży art. 440 k.p.k.¹⁰

Zdaniem Sądu Najwyższego: „o rażącej niesprawiedliwości orzeczenia sądu odwoławczego, wynikającej z utrzymania w mocy orzeczenia sądu pierwszej instancji, można w szczególności mówić wówczas, gdy sąd odwoławczy pominął bądź nie zauważył takich uchybień popełnionych przez sąd pierwszej instancji, niewątpliwych i bezspornych, które w sposób znaczny mogą stanowić o naruszeniu przez orzeczenie sądu zasady prawdy materialnej i sprawiedliwej represji”¹¹. Z kolei T. Grzegorzczak uważa, że: „z rażącą niesprawiedliwością orzeczenia mamy do czynienia wówczas, gdy w postępowaniu przed sądem doszło do uchybień, zaistniałych poza granicami zaskarżenia, będącymi względnymi podstawami odwoławczymi, o których mowa w art. 438 k.p.k., a utrzymanie orzeczenia w mocy w sposób rażąco narusza poczucie sprawiedliwości”¹².

W doktrynie art. 440 k.p.k. uchodzi za bezwzględną przyczynę odwoławczą o charakterze subsydiarnym¹³. Znajduje on zastosowanie w sytuacji, gdy orzeczenie przynajmniej w części zostało zaskarżone środkiem odwoławczym, lecz równocześnie nie podniesiono w nim zarzutu, którego uwzględnienie pozwoliłoby na korektę rażąco niesprawiedliwego orzeczenia¹⁴. Powyższy przepis nie ma więc zastosowania wobec orzeczenia, które nie zostało w ogóle zaskarżone, choćby zapadło na wcześniejszym etapie postępowania toczącego się w tej samej sprawie¹⁵.

Artykuł 440 k.p.k. zawiera adresowaną do sądu odwoławczego normę, która zobowiązuje sąd do dokonania z urzędu kontroli zaskarżonego zwyczajnym środkiem odwoławczym (zażaleniem, apelacją) orzeczenia. Celem jest wykluczenie możliwości utrzymania orzeczenia rażąco niesprawiedliwego w sytuacji, gdy zarzuty w środku odwoławczym zostaną sformułowane w sposób niedbały czy nietrafny. Z tego też powodu sama

¹⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z 4.2.2003 r., V KK 61/02 (OSNKW 2003, nr 5–6, poz. 48).

¹¹ Wyrok Sądu Najwyższego z 3.3.2003 r., II KKN 568/00 („Lex” nr 78916).

¹² T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Zakamycze 2003, s. 1158.

¹³ P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 1999, s. 575; S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2003, s. 527.

¹⁴ W. Grzeszczyk, *Granice orzekania w postępowaniu odwoławczym na niekorzyść oskarżonego*, Prok. i Pr. 2007, nr 10, s. 24.

¹⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z 21.2.1975 r., IV KRN 62/74 (OSNKW 1975, nr 6, poz. 79).

rażąca niesprawiedliwość skarzonego orzeczenia nie może być podstawą zarzutów, które są formułowane w ramach zwyczajnego środka zaskarżenia¹⁶.

Artykuł 440 k.p.k. nie jest samodzielną podstawą odwoławczą, lecz stanowi wypadkową uchybień będących względными podstawami odwoławczymi (art. 438 k.p.k.), tyle że funkcjonującymi poza granicami zaskarżenia. Należy przy tym uwzględnić każdą taką przyczynę, jeśli mogła wpłynąć na orzeczenie, a jej natężenie jest na tyle wysokie, że mogła w rażący sposób uczynić je niesprawiedliwym¹⁷. Ocena ta dokonywana jest na podstawie kryteriów, które znajdują się poza katalogiem względnych przyczyn odwoławczych z art. 438 k.p.k.

Problematyki tej nie należy upatrywać jedynie w kategoriach niewspółmierności orzeczonej kary czy innego środka karnego, ale także pozostałych uchybień o charakterze względnym, jeśli stały się one przyczyną przedmiotowej niesprawiedliwości¹⁸. Artykuł 440 k.p.k. w swej istocie odwołuje się nie tylko do sprawiedliwości karnomaterialnej, lecz również do sprawiedliwości w ujęciu formalnym (procesowym). Staje się tak wówczas, gdy orzeczenie ze względu na swoją zawartość materialną nie wymaga interwencji sądu odwoławczego, ale wydanie wspomnianego orzeczenia było poprzedzone rażącymi błędami procesowymi¹⁹. A zatem podstawą wystąpienia stanu rażącej niesprawiedliwości wyroku może być nie tylko sytuacja, w której jest on wydany po istotnych uchybieniach formalnych, lecz również w przypadku uznania go w sensie materialnym za jaskrawo niesłuszne rozstrzygnięcie²⁰. Niesprawiedliwość może również dotyczyć kwestii winy oskarżonego. Samo naruszenie prawa materialnego nie musi zachodzić na gruncie prawa karnego, lecz również cywilnego²¹.

Możliwa jest sytuacja, w której wniesienie środka odwoławczego na niekorzyść oskarżonego doprowadzi do wydania orzeczenia na jego korzyść (art. 434 § 2 k.p.k.). Orzecznictwo ukształtowało pogląd, iż: „sąd odwoławczy ma prawo i obowiązek zbadania sprawy pod względem merytorycznym i prawnym nie tylko w granicach środka odwoławczego, ale także z urzędu niezależnie od tych granic – w celu stwierdzenia, czy nie zachodzi oczywista (aktualnie – rażąca) niesprawiedliwość wyroku²². Na gruncie obowiązującego k.p.k. sąd jest

¹⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 18.12.2014 r., II AKa 420/14 (Portal Orzeczeń Sądu Apelacyjnego w Katowicach).

¹⁷ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa...*, s. 951-952.

¹⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.3.1972 r. V KRN 21/72 (OSNKW 1972, nr 9, poz. 143).

¹⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 30.11.2011 r., II AKa 349/11 (Portal Orzeczeń Sądu Apelacyjnego w Warszawie).

²⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 13.04.2000 r., II AKa 42/00 (KZS 2010, nr 5, poz. 47).

²¹ G. Artymiak, M. Rogalski (red.), *Proces karny. Część szczególna*, Warszawa 2012, s. 175.

²² Wyrok Sądu Najwyższego z 29.5.1973 r., V KRN 118/73 (OSNKW 1973, nr 12, poz. 155).

zobowiązany do uwzględnienia tej przesłanki z urzędu, nawet wówczas, gdy środek odwoławczy został cofnięty (art. 432 k.p.k.).

Judykatura uznaje, że stosowanie art. 440 k.p.k. przez sądy ma charakter wyjątkowy, ponieważ stan rażącej niesprawiedliwości nie daje możliwości utrzymania orzeczenia w mocy. Nie każdy błąd czy nie każde uchybienie będą prowadziły do zmiany albo uchylecia orzeczenia na podstawie tego przepisu, lecz jedynie takie, które mają rzeczywisty wpływ na treść orzeczenia, czego skutkiem jest jego niesprawiedliwość²³.

Przy ocenie zasadności zastosowania art. 440 k.p.k. sąd nie ma do dyspozycji żadnych ustawowych i konkretnych kryteriów charakteryzujących dokonywanie oceny orzeczenia w kategoriach sprawiedliwościowych. Tak elastyczna konstrukcja normatywna daje dużą swobodę dla oceny zaskarżonego wyroku. Pozostawienie go w obrocie prawnym może być uznane za rażąco niesprawiedliwe w sytuacji, gdy samo orzeczenie jest takie dla: oskarżonego, pokrzywdzonego, społeczeństwa lub sądu odwoławczego²⁴.

Warto zaznaczyć, że nieskorzystanie z urzędu przez sąd odwoławczy z art. 440 k.p.k. przy kontroli wyroku I instancji według Sądu Najwyższego: „nie stanowi w ogóle naruszenia prawa, jest bowiem niczym innym, jak tylko wyrazem przekonania sądu o sprawiedliwości wyroku”²⁵. Sąd Najwyższy stwierdził także, ograniczając zakres stosowania art. 440 k.p.k., że w apelacji od wyroku nie ma możliwości wniesienia z góry o rozpoznanie jej poza granicami zaskarżenia ze względu na rażąco niesprawiedliwość orzeczenia²⁶.

3. Uchybienia prowadzące do rażącej niesprawiedliwości orzeczenia

Rażąca niesprawiedliwość najczęściej objawia się w uchybieniach procesowych, mających wpływ na treść orzeczenia, które powodują, iż w toku postępowania przed sądem nie nastąpiło wykrycie prawdy materialnej, niezbędnej dla prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy²⁷. Artykuł 440 k.p.k. pełni funkcję korygująco-sprawiedliwościową w sytuacjach, gdy z jednej strony mamy do czynienia z brakiem jakichkolwiek innych podstaw procesowych do skorygowania orzeczenia, a z drugiej – gdy wzgląd na sprawiedliwość nakazuje odpowiednią

²³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 12.2.2009 r., II AKa 2/09 (KZS 2009, nr 12, poz. 74).

²⁴ J. Skorupka, *O sprawiedliwości procesu karnego*, Warszawa 2013, s. 323.

²⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z 24.1.2008 r., II KK 290/07 („Lex” nr 346651).

²⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z 8.10.2015 r., II KK 148/15 (OSNKW 2016, nr 1, poz. 9).

²⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z 26.8.1983 r., V KR 40/83 (OSNPG 1984, nr 5, poz. 45).

ingerencję, która nie jest uzależniona od woli czy inicjatywy stron, aby w sposób prawny zostało uruchomione postępowanie odwoławcze²⁸.

W przypadku, gdy uchybienia procesowe są na tyle istotne, że istnieją poważne wątpliwości co do zasadności zasądzonego wyroku skazującego, wyrok ten należy uznać za oczywiście niesprawiedliwy na gruncie art. 440 k.p.k. Powszechnie bowiem wiadomo, że ze skazaniem sprawiedliwym mamy do czynienia tylko w tej sytuacji, gdy wina oskarżonego zostanie udowodniona zgodnie z wymogami ustaw karnych (materialnej i procesowej)²⁹. W momencie, gdy ustalenia faktyczne, dokonane w toku procesu przez sąd i przyjęte za podstawę zaskarżonego orzeczenia budzą zasadnicze wątpliwości, a zwłaszcza, gdy są niespójne, jak i oparte na całkowicie arbitralnych i niepewnych domniemaniach niekorzystnych dla oskarżonego, to należy przyjąć, że zaskarżone orzeczenie pozostaje w sposób oczywisty niesprawiedliwe³⁰.

Zgodnie z aktualnym kodeksem postępowania karnego, nawet rażące naruszenie przepisów dotyczących zasady bezpośredniości nie może być zakwalifikowane jako bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 k.p.k. Mimo to, uchybienie to uznano za na tyle poważne, że ukształtowała się praktyka traktowania go jako powodujące uznanie orzeczenia za rażąco niesprawiedliwe³¹.

Za rażąco niesprawiedliwe uznaje się również utrzymanie w mocy wyroku uniewinniającego w następstwie nieuwzględnienia zarzutów podniesionych w apelacji na niekorzyść oskarżonego, jeśli sąd odwoławczy nie zmienił ustaleń faktycznych, które dawały możliwość przypisania oskarżonemu dokonania innego czynu zabronionego (odmiennej kwalifikacji prawnej), niż przyjętego w akcie oskarżenia. W tej sytuacji nie dochodzi bowiem do osiągnięcia podstawowego celu postępowania karnego, które jest zorientowane na wykrycie i pociągnięcie do odpowiedzialności karnego sprawcy określonego w przepisach karnych przestępstwa (zgodnie z art. 2 § 1 pkt 1 k.p.k.)³².

Może również dojść do, rzadszych z punktu widzenia praktyki procesowej, przypadków rażącej niesprawiedliwości orzeczenia wydanego przez sąd odwoławczy w zakresie wymiaru kary. Przykładem jest utrzymanie w mocy wyroku sądu I instancji rodzaju kary, który jest

²⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z 1.10.2010 r., V KK 71/10 (Biuletyn Prawa Karnego 2010, nr 6).

²⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z 1.12.1994 r., III KRN 120/94 (OSNKW 1995, nr 1–2, poz. 8).

³⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.9.1994 r., III KRN 116/94 (OSNKW 1994, nr 11–12, poz. 74).

³¹ R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2009, s. 96.; Wyrok Sądu Najwyższego z 1.12.1994 r., III KRN 120/94 (OSNKW 1995, nr 1–2, poz. 8).

³² Wyrok Sądu Najwyższego z 28.1.2005 r., V KK 364/04 (OSNKW 2005, nr 3, poz. 30).

jaskrawo nieadekwatny do poczynionych ustaleń faktycznych (np. bezwzględne pozbawienie wolności zamiast grzywny), a także odwrotnie – odstąpienie od wymierzenia kary na podstawie nieuzasadnionych przesłanek³³.

Innymi przykładami uchybień, które stanowią o rażącej niesprawiedliwości orzeczenia, mogą być: skazanie oskarżonego za przestępstwo, które uległo depenalizacji przed terminem orzeczenia (w takim przypadku sąd odwoławczy jest zobowiązany uniewinnić oskarżonego na podstawie art. 414 § 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.); brak rozstrzygnięcia co do czynu zarzucanego w akcie oskarżenia (powinno nastąpić umorzenie postępowania sądowego); przesłuchanie świadków metodą zadawania im sugestywnych pytań; zaniechanie przeprowadzenia postępowania dowodowego mimo sprzeciwu stron; wymierzenie kary ośmiu lat bezwzględnego pozbawienia wolności za przestępstwo oszustwa (art. 286 § 1 k.k.³⁴) w momencie, gdy szkoda wyniosła 500 zł, a oskarżony nie był uprzednio karany³⁵; odebranie obrońcy wynagrodzenia od Skarbu Państwa za udzieloną pomoc prawną w momencie, gdy koszty te zostały przyznane bezzasadnie przez sąd I instancji³⁶; nierozważenie i nieuwzględnienie istotnych okoliczności sprawy, które miały znacznie dla oceny, czy istnieją uzasadnione podstawy do uznania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowego aresztowania zastosowanego wobec oskarżonego³⁷.

4. Podsumowanie

Powyższa analiza instytucji rażącej niesprawiedliwości orzeczenia miała na celu wykazanie, iż stanowi ona istotny element w utrzymaniu praworządności i sprawiedliwości rozstrzygnięć prawnych (głównie w ujęciu karnym) w Rzeczypospolitej Polskiej. Mimo iż nie stanowi ona oddzielnej podstawy odwoławczej, daje możliwość wyeliminowania z obrotu prawnego wadliwego orzeczenia. Artykuł 440 k.p.k. stanowi uzupełnienie bezwzględnych (art. 439 k.p.k.) i względnych (art. 438 k.p.k.) przyczyn odwoławczych.

Rażąca niesprawiedliwość orzeczenia jest kategorią, która każdorazowo musi być poddana ocenie sądowi odwoławczemu. To na nim spoczywa odpowiedzialność właściwej

³³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 14.06.2005 r., II AKa 101/05 („Lex” nr 165990).

³⁴ Ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 ze zm.).

³⁵ T. Kanty, *Rażąca niesprawiedliwość orzeczenia karnego jako podstawa odwoławcza*, Informacja Prawnicza 2011, s. 1.

³⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z 10.07.2013 r., II KK 133/2012 (OSNKW 2013, nr 11, poz. 97).

³⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 19.06.2015 r., II AKa 146/15 (Portal Orzeczeń Sądu Apelacyjnego w Warszawie).

subsumpcji określanego stanu faktycznego pod jej normę. Ponieważ sędziowie nie posiadają żadnych wytycznych ustawowych, czym jest owa „rażąca niesprawiedliwość”, muszą posiłkować się doktryną i orzecznictwem, a w przypadku Sądu Najwyższego – przede wszystkim elementami szeroko pojętej sprawiedliwości (społecznej).

Funkcjonowanie art. 440 k.p.k. z pewnością pomaga wyeliminować wiele niewłaściwych orzeczeń sądowych, czego nie dałoby się zrobić nie wychodząc poza granice zaskarżenia określane przez strony postępowania. W ten sposób do obiegu prawnego wchodzi rozstrzygnięcia, które w sposób precedensowy określają, jakie uchybienia mają zaskarżane wyroki, aby mogły być zakwalifikowane w drodze subsumpcji zgodnie z art. 440 k.p.k.

Analizowany przepis kodeksu postępowania karnego, idąc za tytułem artykułu, stanowi specyficzną podstawę odwoławczą. Jej osobliwość polega przede wszystkim na tym, że nie ma ściśle określonych jurydycznych reguł, którymi należałoby się kierować przy jego zastosowaniu. Szereg poglądów interpretacyjnych wypracowują na bieżąco zarówno doktryna, jak i orzecznictwo. Należy stwierdzić, że daje to istotne narzędzia składowi odwoławczemu, który może samodzielnie wyjść poza granice zaskarżenia, odwołując się choćby do poczucia sprawiedliwości. Przesłanki zmiany wyroku albo jego uchylenia ze względu na wystąpienie niedookreślonych i ogólnych dyrektyw prawa karnego, czy też ogólnospołecznych zasad sprawiedliwościowych niewątpliwie sprawiają, że art. 440 k.p.k. wprowadza specyficzną podstawę odwoławczą do polskiego postępowania karnego.